

درآمدی بر فرهنگ‌های سایر

دیوید بل

ترجمه: دکتر مسعودی کوثری / حسین حسینی

جامعه‌شناسان

۱۳۸۹

سرشناسه	: بل، دیوید، ۱۹۶۵ - م.
عنوان و نام پدیدآور	: Bell, David درآمدی بر فرهنگ‌های سایبر / دیوید بل؛ مترجم مسعود کوثری، حسین حسینی.
مشخصات نشر	: تهران : انتشارات جامعه‌شناسان، ۱۳۸۹
مشخصات ظاهری	: ۳۶۰ ص.
شابک	: 978-600-5546-26-2
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا
یادداشت	: عنوان اصلی: An introduction to cybercultures, 2001
یادداشت	: کتابنامه : ص. [۳۴۰] - ۳۶۰.
موضوع	: فضای مجازی - جنبه‌های اجتماعی
موضوع	: تکنولوژی اطلاعات - جنبه‌های اجتماعی
موضوع	: کامپیوترها و تمدن
موضوع	: فرهنگ
شناسه افزوده	: کوثری، مسعود، ۱۳۴۳ - مترجم
شناسه افزوده	: حسینی، حسین، ۱۳۶۰ - مترجم
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۹ ۵۴ ۸ / ۸۵۱ HM
رده‌بندی دیویی	: ۳۰۲ / ۴۸۳۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۸۲۷۶۸۲

انتشارات جامعه‌شناسان

فروشگاه و نمایشگاه مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، همکف، پ ۳۳۳

تلفن ۵۱۰۰۰۰۶۶

شعبه شماره یک: تهران، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی

WWW.JAMEESHENASAN.COM

info@JAMEESHENASAN.COM

درآمدی بر فرهنگ‌های سایبر / مسعود کوثری / حسین حسینی

چاپ اول ۱۳۸۹ تهران تعداد: ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۷۵۰۰ تومان

لینوگرافی: طیف‌نگار چاپ: آذرخش

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است Printed in Iran

درآمدی بر فرهنگ‌های سایبر

کتاب درآمدی بر فرهنگ‌های سایبر راهنمایی قابل فهمی برای اشکال، اعمال و معانی عمده‌ی این حوزه که به سرعت در حال رشد است، فراهم می‌کند. دیوید بل ضمن بحث درباره‌ی تکامل سخت‌افزار و نرم‌افزار تا ظهور فیلم و داستان‌های تخیلی سایبرپانک، خوانندگان را با جنبه‌های کلیدی فرهنگ سایبر، شامل ایمیل، اینترنت، تکنولوژی‌های تصویربرداری دیجیتالی، بازی‌های کامپیوتری و جلوه‌های ویژه‌ی کامپیوتری آشنا می‌سازد.

هر فصل حاوی "لینک‌های داغ"^۱ به مقاله‌های کلیدی در کتاب مجموعه‌مقالات فرهنگ‌های سایبر^۲ است که پیشنهادهایی برای مطالعه‌ی بیشتر و جزئیات وبسایت‌ها را به همراه دارد. هر فصل مسائل زیر را مورد بررسی قرار می‌دهد:

- فرهنگ‌های سایبر: یک مقدمه
- بیان داستانی^۳ فضای سایبر
- مطالعات فرهنگی در فضای سایبر
- جماعت و فضای سایبر
- هویت‌ها در فرهنگ سایبر
- بدن‌ها در فرهنگ سایبر
- خرده‌فرهنگ‌های سایبر
- پژوهش در فضای سایبر

دیوید بل، دانشیار دانشگاه استفوردشیر در رشته‌ی مطالعات فرهنگی است. وی ویراستار مشترک کتاب مجموعه‌مقالات فرهنگ‌های سایبر (انتشارات راتلج، ۲۰۰۰) نیز هست.

^۱ hot links

^۲ The Cybercultures Reader

^۳ storying

سپاس‌گزاری‌ها:

این اولین کتابی است که به تنهایی نوشته‌ام؛ بدون کمک گرفتن از یک نویسنده یا ویراستار همکار تا در مورد ایده‌هایم با وی مشورت کنم. به ناچار باید به سخاوت افرادی که در کنار من بودند تکیه می‌کردم؛ و تمایل دارم تا از آنها به خاطر ابراز اشتیاق به آنچه انجام می‌دادم و نیز برای تمامی کمک‌هایی که به من کردند، تشکر کنم. این بهترین محیط روشنفکرانه‌ای بود که می‌توانستم در آن به کار بپردازم. از همکاران و دانشجویانم در گروه مطالعات فرهنگی در دانشگاه آستفوردشیر نیز تشکر می‌کنم و به‌ویژه کسانی که در تجربه‌ی یادگیری درباره‌ی فرهنگ‌های سایبر در درس تکنوفرنگ‌ها در دوره‌ی کارشناسی و درس گفتمان‌سایبر در دوره‌ی کارشناسی ارشد سهیم بودند. کسانی که من با آنان در تدریس این دروس سهیم بوده‌ام و جا دارد که به طور خاص از آنان یاد کنم: مارک فدرستون^۱، مارک جین^۲، باربارا کندی^۳ و جان اونیل^۴. مثل همیشه، از جن بین^۵ و روث هالیدی^۶ بسیار سپاسگزارم. ربکا باردن^۷، "ویرایشگر مجازی" من در انتشارات راتلج (مجازی به این معنا که هنوز فرصتی دست نداده تا همدیگر را به صورت چهره‌به‌چهره^۸ ملاقات کنیم). او از تمامی خصوصیتی که یک ویرایش‌گر باید دارا باشد، برخوردار است: سخاوتمند، مشتاق، صبور و خوش‌اخلاق؛ و با آروزی موفقیت در انجام وظایف والدینی برای ربکا علاوه بر این از الیستر دانیل^۹ و سو ادواردز^{۱۰} برای نظارت بر کتاب طی فرایند انتشار آن تشکر می‌کنم.

در پایان، می‌خواهم این کتاب را به سه نفر تقدیم کنم که همگی آنان سبب شدند تا من کاری را شروع کنم: به درک لانگهارست که سبب شد تا یادگیری مطالعات فرهنگی را آغاز کنم، به تریستان پالمر که موجب شد کتاب نوشتن را شروع کنم و به یاد و خاطره پدرم، کالین بل، که باعث شد به یادگیری علم و تکنولوژی بپردازم.

¹ Mark Featherstone

² mark Jane

³ Barbara Kennedy

⁴ John O'Neill

⁵ Jon Binnie

⁶ Ruth Holliday

⁷ Rebecca barden

⁸ f2f

⁹ Alistair Daniel

¹⁰ Sue Edwards

توجه: در این کتاب، از مقالاتی که در کتاب مجموعه مقالات فرهنگ‌های سایبر (با ویرایش بل و کندی، ۲۰۰۰) منتشر شده است، استفاده زیادی می‌کنم. به منظور اشاره به هایپرلینک^۱ بین این کتاب و مجموعه مقالات فرهنگ‌های سایبر، هنگامی که از مقاله‌ای در مجموعه مقالات فرهنگ‌های سایبر نقل قول می‌کنم، در متن به اختصار به صورت CR نشان داده می‌شود. در این صورت، [برای مثال] هنگامی که از اندرو راس این جمله را نقل قول کرده‌ام "مقابله با ضد فرهنگ‌ها"، به جای "راس (۲۰۰۰)" به صورت (Ross CR) نوشته شده است، که مربوط به فصل‌هایی از کتاب مجموعه مقالات فرهنگ‌های سایبر است که در پایان هر فصل ذکر می‌شود و نه در کتابنامه‌ی انتهای کتاب.

^۱ hyperlink

فهرست مطالب

نظریه در فضای سایبر.....	۱۲۰	مقدمه مترجمان.....	۱۰
بودریار.....	۱۲۳	فصل ۱: درآمدی بر فرهنگ‌های سایبر.....	۱۳
دلوز و گاتاری.....	۱۲۶	فصل ۲: بیان داستانی فضای سایبر ۱.....	۲۱
فوکو.....	۱۳۲	داستان‌های مادی.....	۲۵
ویرلیو.....	۱۳۷	داستان‌های کامپیوتر.....	۲۵
خلاصه.....	۱۴۲	داستان‌های اینترنت.....	۲۹
لینک‌های داغ.....	۱۴۵	داستان‌های واقعیت مجازی.....	۳۴
فصل ۵: جماعت و فرهنگ سایبر.....	۱۴۷	داستان‌های اقتصاد سیاسی.....	۳۶
مباحثی درباره جماعت.....	۱۴۸	داستان‌های کار.....	۴۰
مباحثی راجع به جماعت آنلاین.....	۱۵۵	داستان‌های نمادین.....	۴۴
چه چیزی یک جماعت آنلاین را می‌سازد؟.....	۱۶۱	داستان‌های سایبرپانک.....	۴۵
مباحثی علیه جماعت آنلاین.....	۱۶۸	داستان‌های فرهنگ مردم‌پسند.....	۵۰
آسوی جماعت آنلاین؟.....	۱۷۱	خلاصه.....	۵۳
جماعت آنلاین چه کسی؟.....	۱۷۴	لینک‌های داغ.....	۵۴
خلاصه.....	۱۷۷	فصل ۳: بیان داستانی فضای سایبر ۲.....	۵۵
لینک‌های داغ.....	۱۷۸	استفاده شخصی از کامپیوتر.....	۵۷
فصل ۶: هویت‌ها در فرهنگ سایبر.....	۱۷۹	حافظه‌های کامپیوتری.....	۶۱
پریش از هویت.....	۱۸۰	نوشتن درباره‌ی کامپیوترها.....	۶۴
هویت فردی در فرهنگ سایبر.....	۱۸۶	در واصل.....	۷۰
نژاد در فرهنگ سایبر.....	۱۸۷	بازی کامپیوتری.....	۷۷
جنسیت در فرهنگ سایبر.....	۱۹۳	نگاهی به بازی‌ها.....	۸۳
سکسوالیته در فرهنگ سایبر.....	۲۰۰	وحشت ناشی از کاربرد کامپیوتر.....	۸۹
طبقه در فرهنگ سایبر.....	۲۰۵	فضاهای سایبر پزشکی.....	۹۷
خلاصه.....	۲۱۳	جلوه‌های ویژه سایبر.....	۱۰۰
لینک‌های داغ.....	۲۱۳	خلاصه.....	۱۰۵
فصل ۷: بدن‌ها در فضای سایبر.....	۲۱۵	لینک‌های داغ.....	۱۰۶
بدن در نظریه.....	۲۱۶	فصل ۴: مطالعات فرهنگی در فضای سایبر.....	۱۰۷
به جای گذاشتن گوشت.....	۲۲۰	تفکر راجع به علم و تکنولوژی.....	۱۰۸
		مطالعات فرهنگی اینترنت.....	۱۱۶

۲۸۵.....	لینک‌های داغ.....	۲۲۳.....	پسانسان.....
۲۸۷.....	فصل ۹: پژوهش در فرهنگ‌های سایبر.....	۲۳۲.....	سایبورگ.....
۲۹۰.....	موتورهای جستجو و موتورهای پژوهش.....	۲۴۲.....	انسان مرئی.....
۲۹۴.....	لینک‌های داغ و سایت‌های خنک.....	۲۴۹.....	خلاصه.....
۲۹۸.....	رویکردهای متنی به فرهنگ‌های سایبر.....	۲۵۰.....	لینک‌های داغ.....
۳۰۱.....	مردم‌نگاری‌ها در/از فرهنگ‌های سایبر.....	۲۵۳.....	فصل ۸: خرده‌فرهنگ‌های سایبر.....
۳۰۵.....	اخلاق در پژوهش درمورد فرهنگ‌های سایبر.....	۲۵۴.....	کار خرده‌فرهنگی.....
۳۰۹.....	بیانیه‌ای برای مردم‌نگاران سایبر؟.....	۲۵۹.....	فرهنگ‌های هواداران.....
۳۱۳.....	خلاصه.....	۲۶۵.....	فرهنگ‌های دسیسه و باورهای حاشیه‌ای.....
۳۱۴.....	لینک‌های داغ.....	۲۷۰.....	خرده‌فرهنگ‌های تکنولوژیک.....
۳۱۵.....	فصل ۱۰: حرف آخر.....	۲۷۱.....	هواداران مودها.....
۳۱۸.....	برای مطالعه‌ی بیشتر.....	۲۷۳.....	سایبرپانک‌ها.....
۳۲۲.....	واژه‌نامه.....	۲۷۸.....	هکرها.....
۳۲۶.....	Bibliography.....	۲۸۲.....	ماشین‌شکن‌های جدید.....
		۲۸۴.....	خلاصه.....

مقدمه مترجمان

پیدایش تکنولوژی‌های نوین ارتباطی طی نزدیک به دو دهه گذشته تغییرات عمیقی را در عرصه‌های مختلف زندگی روزمره پدید آورده است. این تغییرات بیش از هر چیز دیگر از رهگذر تغییر در ساختارها و الگوهای ارتباطی نه تنها بر فرهنگ جوامع معاصر تأثیر گذاشته، بلکه خود یک عرصه فرهنگی نوین پدید آورده که با تعابیر مختلف از آن به نام فرهنگ الکترونیکی، فرهنگ دیجیتال، فرهنگ مجازی، فرهنگ سایبر، فرهنگ نوین یاد شده است. این فرهنگ هنوز چنان که شاید و باید شناخته شده نیست و اگرچه تلاش‌هایی برای شناخت و اکتشاف این قاره جدید صورت گرفته، با این حال، هنوز قاره‌ای ناشناخته است که در انتظار کاشفان خود به سر می‌برد. این ناشناختگی به دلیل عدم شکل‌گیری نظریه‌های مناسب نیز هست. اگرچه، محققان متعددی کوشیده‌اند تا از نظریه‌های مطالعات رسانه‌ای و مطالعات فرهنگی برای پرتو افکندن بر تاریکی‌های این دنیای ناشناخته بهره گیرند. با این حال، این نظریه‌ها هنوز وجهی عاریتی دارند و بخوبی قادر به توضیح این دنیا نیستند. به گفته لیستر^۱ (۲۰۰۲) یکی از معانی نوبودگی در عبارت «رسانه‌های نوین» در آن است که ما هنوز نظریه‌های جاافتاده‌ای برای درک این رسانه‌ها در اختیار نداریم. در این فضای فقدان بنیادهای نظری مناسب، تلاش‌های نظری انجام شده کورسوهایی برای یافتن جاباهای نظری نه چندان مطمئن در دنیایی ناشناخته است.

دیوید بل از زمره نویسندگانی است که تلاش کرده تا با نظم و نسق بخشیدن به این تلاش‌های نظری زمینه پیدایش یک عرصه مطالعاتی جدید که شاید بتوان آن را مطالعات فرهنگ سایبر نامید، فراهم آورد. بل در سه کتاب این تلاش را به خرج داده است. نخست، در کتاب *گلچین فرهنگ سایبر*^۲ (۲۰۰۰) مجموعه‌ای بسیار غنی و مفید از مقالات نظری و تجربی در باره فرهنگ سایبر را با فصل‌بندی مناسب گردآوری کرده است. اگرچه، این کتاب در حد خود حجیم است، باز هم حاکی از کافی نبودن تلاش‌های نظری و تجربی در این خصوص است. به نظر می‌رسد که بل هرچه در توان بوده به میان آورده و دارایی‌هایی نظری و تجربی مرتبط با این موضوع را روی دایره ریخته است. همین امر، نیاز به تلاش‌های نظری و انجام تحقیقات تجربی بیشتر را در این خصوص آشکار می‌سازد. در کتاب دوم با عنوان *مقدمه‌ای بر فرهنگ‌های سایبر*^۳ (۲۰۰۱) که اینک به خوانندگان تقدیم می‌شود، بل تلاش کرده

^۱ Lister, Martin, et al. (2003) *New Media: A Critical Introduction*, London and New York: Routledge.

^۲ Bell, David (200۰) *Cybercultures Reader*, London and New York: Routledge.

^۳ Bell, David (2001) *An Introduction to Cybercultures*, London and New York: Routledge.

است که با توجه به مبانی نظری و تحقیقات تجربی کتاب پیشین و نیز تجربیات خود، کتابی مختصرتر برای راهنمایی دانشجویان و محققان فراهم سازد. بل در این کتاب از زیاده‌گویی پرهیز کرده و کوشیده است تا با ترتیبی مناسب عرصه‌های مناسب آن چه می‌توان آن را حوزه مطالعات فرهنگ سایبر نامید، فراهم سازد. اگر در کتاب قبلی نثر مقالات نثری عالمانه و آکادمیک است، در این کتاب نثری شاعرانه به چشم می‌خورد. بل بیش از آن که خود را به تعابیر خشک علمی سرگرم کند، کتاب را با رویه‌ای داستانی به نگارش درآورده است. لحن روایت‌گویانه بل در کلیه فصل‌های کتاب به چشم می‌خورد و گویی او در سراسر کتاب نمی‌خواهد از این لحن روایی دست بردارد. زیرا، به نظر او داستان‌ها و روایت‌هایی که ما در مواجهه با رسانه‌های نوین و فضای سایبر داشته‌ایم، سهم بسزایی در شکل‌گیری درک ما از این رسانه‌ها داشته است و نیز تعیین‌بخش آینده استفاده از این رسانه‌ها خواهد بود. ویژگی دیگر سبک نوشتاری او نوعی نوشتار هایپرلینکی است که خواننده را به شیوه‌ای جدید برای مواجهه با متن دعوت می‌کند. متن کتاب متنی تخت، از نوع نوشتار پیش از پیدایش هایپرلینک نیست، بلکه ارجاعات متعددی به بخش‌های مختلف خود و به متون بیرون از خود دارد. البته، این سبک نوشتاری تنها تقلیدی کورکورانه از نوشتار هایپرلینک و به اصطلاح ادای مد روز درآوردن نیست. بلکه، تمرینی برای فهم محتوای کتاب است. محتوای کتاب دقیقاً در باره آن است که چگونه مشخصه‌هایی نظیر هایپرلینک در فضای سایبر بر درک ما از این دنیا تأثیر می‌گذارند. پس سبک نوشتاری او کاملاً در ارتباط با آن چیزهایی است که می‌خواهد در فصول مختلف به خواننده خود بگوید. باین‌حال، دو ویژگی بالا مترجمان را گاه به ستوه آورده است. زیرا، به دست دادن متنی سراسر و قابل فهم به خوانندگان ایرانی از چنین متن چندلایه که دائم به خود و متون بیرون از خود ارجاع می‌دهد، دشوار بوده است. مترجمان تلاش کرده‌اند تا آن جا که ممکن است، از ابهام متن بکاهند و متنی سراسر ارائه دهند. باین‌حال، بازهم به نظر می‌رسد که فهم متن هنگامی به‌طور کامل میسر است که خواننده با ساختار نوشتاری هایپرلینک بل خوء بگیرد و همراه با او آماده فهم مطالب شود.

سومین کتاب بل با نام *نظریه پردازان فضای سایبر*^۱ (۲۰۰۷) به سه نظریه‌پرداز کلیدی فضای سایبر یعنی شری ترکل، منوئل کستلز و دانا هارای می‌پردازد. خوانندگان از طریق متون ترجمه شده با فارسی بیشتر با نام کستلز و سه‌گانه مشهورش آشنا هستند. اما، تنها عده محدودی نام شرکل ترکل و دانا هارای را شنیده یا از آن دو متنی خوانده‌اند. البته، این امر هیچ چیز از اهمیت این دو تن

^۱ Bell, David (2007) *Cybercultures Theorists*, London and New York: Routledge.

نمی‌کاهد. فهرست سه نفره بل را البته می‌توان با نام‌هایی دیگر - چون بودریار، ویرلیو و دیگران - کامل کرد. با این حال، تأکید او بر این سه نظریه‌پرداز حاکی از اهمیت آنان در گشایش مباحث نظری متعدد در حوزه فرهنگ سایبر است. کستلز و اهمیت او بر خوانندگان ایرانی روشن و بی‌نیاز از توضیح بیشتر است. سه‌گانه کستلز^۱ (۱۳۸۲) با عناوین ظهور جامعه شبکه‌ای، قدرت هویت و پایان هزاره علاوه بر نظریه‌پردازی داده‌های تجربی بسیاری را در باره عصر اطلاعات فراهم می‌سازد. ترکل از زمره نخستین نظریه‌پردازانی است که به فهم فضای سایبر و شکل‌گیری هویت در این فضا پرداخت. کتاب مشهور ترکل با عنوان زندگی بر روی صفحه^۲ (۱۹۹۷) هنوز یکی از کتاب‌های قابل توجه، خواندنی و مرجع در باره فضای سایبر است. هاراوی^۳ نیز با مانیفست مختصر اما بسیار مهم خود، نام خود را در میان نظریه‌پردازان جدی این عرصه درآورد. تلاش هاراوی برای طرح مفهوم سایبورگ و تغییراتی که تعامل انسان و ماشین در زندگی جوامع معاصر پدید آورده است، از منظری متفاوت، تغییرات هویتی نوپدید را به بررسی کشید. بحث‌های هاراوی بنیادهای نظری لازم را برای نظریه‌های پساانسانگرا^۴ فراهم ساخت.

در پایان، امید است که ترجمه حاضر زمینه‌ساز مطالعات بیشتر در خصوص فرهنگ سایبر را فراهم سازد و مفاهیم پایه این عرصه را به علاقمندان این حوزه معرفی کند.

مسعود کوثری

حسین حسینی

^۱ کستلز، مائول (۱۳۸۲) *عصر اطلاعات*، مترجمان احد علیقلیان و افشین خاکباز، ۳ ج، تهران: نشر طرح نو.

^۲ Turkel, Sherry (1997) *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*, New York: Simon & Schuster.

^۳ هاراوی، دانا (۱۳۸۵) *مانیفست سایبرگ: نمینیسیم در روابط اجتماعی علم و فن‌آوری*، مترجم امین قضایی، تهران: نشر گل آذین.

^۴ Post-humanism